

שלח ב

עול ומפר ברית ומגלה פנים" כמו
"העובר על כל המצות", (ב) מפסוק "את
כל אשר צוה וגו'" למדים שכל המודה
בע"א ככופר בכל התורה כולה.

והנה מקורו של רש"י הוא (כנ"ל)
מספרי עה"פ, אבל בגמ"א אמרו, וכי
תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה,
איזו היא מצוה שהיא שקולה ככל
המצות הוי אומר זו עבודת כוכבים,
ובפרש"י שם "שכל המודה בה ככופר
בכל התורה כולה" – הרי שבפירושו על
הש"ס פירש רש"י שזה שהכתוב הראשון
משווה ע"ז לכל המצות כולן ((וכי תשגו
גו' את כל המצות האלה)) הוא לפי
"שכל המודה בה ככופר בכל התורה
כולה"⁸.

וצריך ביאור, מאי שנא בפירושו על
התורה שנקט (כפירוש הספרי עה"פ)
שיש שני ענינים בכתובים כאן?

(7) הוריות ת, סע"א.

(8) וכ"ה בספורנו כאן. וראה ל' הרמב"ם הל'

ע"ז שם.

(9) ואין לומר שזהו משום יתורא דקרא ((את
כל המצות אשר דבר ה' אל משה, "את כל אשר
צוה ה' אליכם ביד משה" – כי ה"ל לפרש
שהכתוב השני בא לבאר את הכתוב הא, דזה
שנאמר "את כל המצות האלה" (שע"ז, "היא ככל
המצות") הוא לפי ש"את כל אשר צוה ה' אליכם
גו", "שהמודה בע"א ככופר בכל התורה כולה".

(*) וסיום הכתוב הראשון. אשר דבר גו'
מפרש רש"י. אנכי ולא יהי לך מפי הגבורה
שמענום ואינו שייך להא שעיז. היא ככל המצות.

א. "וכי תשגו ולא תעשו את כל
המצות האלה אשר דבר ה' אל משה",
ופרש"י (מספרי עה"פ) "בע"א הכתוב
מדבר, או אינו אלא באחת מכל המצות,
ת"ל את כל המצות האלה, מצוה אחת
שהיא ככל המצות, מה העובר על כל
המצות פורק עול ומפר ברית ומגלה
פנים אף מצוה זו פורק בה עול ומפר
ברית ומגלה פנים, ואיזו זו ע"א".

ובפסוק שלאח"ז, "את כל אשר צוה
ה' אליכם ביד משה מן היום אשר צוה
ה' והלאה לדורותיכם" פרש"י, "את כל
אשר צוה וגו' – מגיד שכל המודה
בע"א ככופר בכל התורה כולה ובכל מה
שנתנבאו הנביאים שנאמר למן היום
אשר צוה ה' והלאה".

והיינו שבכתובים כאן יש שני ענינים
ע"ד חומרת ע"ז (שבגללם הרי היא ככל
המצות כולן וכל התורה כולה) – (א)
בפסוק "וכי תשגו גו' את כל המצות
האלה" הכוונה לזה שבע"ז "פורק בה

(1) פרשתנו טו, כב.

(2) (בשינוי לשון). ועד"ז במכילתא בא יב, ו.

(3) בדפוס ראשון (ועוד) "ע"ז". וראה לקמן

סעיף ו.

(4) טו, כג.

(5) מקורו בספרי עה"פ, אלא שבספרי לפנינו
הוא בכמה שינויים. ובנחלת יעקב על פרש"י כאן,
שלפני רש"י היתה גירסא אחרת בספרי (ולהעיר
גם מל' הרמב"ם הל' ע"ז פ"ב ה"ד). ואכ"מ.

(6) למן – כ"ה בדפוס רש"י הנפוצים (וכן
בדפוס א' וב' דפרש"י). וכ"ה בהוריות ת, ריש ע"ב
ובפרש"י שם. – אבל בכתוב לפנינו "מן". וכ"ה
בספרי עה"פ.

[ואף שכן איתא בספרי, הרי כבר נת' כמ"פ שאין רש"י מעתיק בפירושו אלא מה שנוגע להבנת פשוטו של מקרא].

(ג) צ"ע הענין ד"מגלה פנים" שנקט רש"י בסתם מבלי לפרשו.

וברא"ם כאן מביא מפרש"י במס' כריתות¹² [על דברי הש"ס שם¹³ שלדעת רבי "כל עבירות שבתורה... יוה"כ מכפר (גם בלי תשובה) חוץ מפורק עול ומגלה פנים בתורה ומפר ברית בשר"] ש"מגלה פנים" היינו "דורש באגדות של דופי כגון מנשה כו"¹⁴, וכבר הקשו עליו¹⁵, דמה זה שייך לנדוד¹⁶, "דאטו מוכרח שכל העובד ע"י ידורש אגדות של דופי"¹⁷. והביאו מפירוש רבינו הלל על הספרי¹⁸ שפי' "ומגלה פנים בתורה דהיינו המחציף פניו בתורה שלא לקיימה" [ועד"ז מצינו בפרש"י במס' שבועות¹⁹ "מגלה פנים

ב. זאת ועוד: לעיל בפ' משפטים, עה"פ²⁰, ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלקים אחרים לא תזכירו" פרש"י "ללמדך ששקולה ע"א כנגד כל המצות כולן והנזהר בה כשומר את כור' לך". ועפ"ז צ"ע מ"ש רש"י כאן "מגיד שכל המודה בע"א ככופר בכל התורה כולה", שמזה משמע שענין זה נלמד מכאן דוקא²¹.

[ודוחק לומר שהחידוש כאן הוא רק בפרט השני שבהמשך פרש"י כאן, שה' מודה בע"א כופר (לא רק בכל התורה כולה, אלא גם) "בכל מה שנתבאר ה' נביאים שנאמר למן היום אשר צוה ה' והלאה" — כי מפשטות ל' וסגנון רש"י משמע שיש חידוש גם בענין הראשון ש' מביא, שהמודה בע"א ככופר בכל התורה כולה].

ג. גם יש לעיין א' בכוונת רש"י ב' מ"ש "מצוה אחת שהיא ככל המצות, מה העובר על כל המצות פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים, אף מצוה זו כו" — מה הם ג' ענינים אלה שנקט רש"י בחור' מרת, "העובר על כל המצות" (ודוגמתם בהעובד ע"ז).

(ב) הענין ד"פורק עול" לחוד (דכמו שהעובר על כל המצות פרק ממנו (לגמ' רי) עולו של הקב"ה, כן גם העובד ע"ז פרק עול) מספיק לבאר הטעם שע"ז היא ככל המצות — ולמה הוזקק רש"י להו' סיף גם "מפר ברית ומגלה פנים"?

וכן משמע ברשב"ם כאן, שהכתוב "את כל אשר צוה גו" מלמדנו ש"כ"י תשגו גו" מדבר בע"ז. ועצ"ע.

(10) כג, יג (בפ' ה'). וראה לקמן הערה 23.

(11) ולכאורה דוחק לתרץ שפרש"י בפרשתנו אתי רק כפירוש הא' בפ' משפטים שם.

(12) ז, א.

(13) וכה' ביומא פה, סע"ב. שבועות יג, א. וראה גם דרשת הברייתא בשבועות שם עה"פ (פרשתנו טו, לא) כי דבר ה' בזה גו' [הובאה גם בספרי שם (וסנהדרין צט, א) — אבל שם ליתא "פורק עול"].

(14) ומקורו בסנהדרין צט, ב. וכן בספרי פרשתנו טו, ל (כגירסת רבינו הלל ועוד שם).

(15) ספרי דבי רב לספרי פרשתנו כאן.

(16) וכן במפר ברית" לכאורה אין כוונת רש"י כאן למפר ברית בשר" שבכריתות שם, ביטול מצות מילה [שב, עובר על כל המצות נכ' לל שעובר גם על מצות מילה], אלא ש"מפר ברית" של כללות שמירת התומ"צ, וכדיק ל' רש"י (וכן בספרי ומכילתא הנ"ל הערה 2) "מפר ברית", בלי תיבת "בשר". ועצ"ע.

(17) פרשתנו כאן. וראה באר מים חיים (לאחי המהר"ל) על פרש"י כאן "שחוטא בפרהסיא".

ע"ש.

(18) שם. וראה גם פרש"י סנהדרין שם "מעין פנים" (אבל בהמשך העמוד מפרש "שכופר במה

בתורה, בא על ד"ת בחוצפא ובגלוי עזות פניו¹⁹].

ולכאורה קשה לפרש כן בפרש"י עה"ת, שכתב פירושו (כמשנ"ת כמ"פ) ב- סגנון ברור (מבלי צורך להוסיף עליהם פירושים), ואם כוונתו ב"מגלה פנים" ל- מובן של "בא . . בחוצפא", ה"ל לפרשו, דאם בפירושו על הש"ס הוצרך לפרשו, כ"ש וק"ו בפירושו עה"ת²⁰.

שכתוב בתורה. וראה ספרי דבי רב ג"ל. באר בשדה על פרש"י כאן: עירובין סט, א (ד"ה גילוי פנים), חצופה: סוטה מב, ב (ד"ה בגילוי פנים), בחוצפה".

וכ"ה בפי"מ להרמב"ם (ועוד) – מירושלמי פאה פ"א ה"א – בפירוש דברי המשנה במס' אבות (פ"ג מ"א – הובאה גם בספרי פרשתנו טו, לא. סנהדרין צט, סע"א), והמגלה פנים בתורה. וכן בהל' תשובה פ"ג ה"א. וראה לקמן סעיף ה. (19) אלא שבפרש"י שם ממשיך, כגון מנשה שהי' יושב ודורש באגדות של דופי – כי בחז"ל (בכלל) הכוונה לעבירה פרטית, "מגלה פנים בתורה": משא"כ כאן שקאי על "העובר על כל המצות", הכוונה ש"מחציף פניו בתורה שלא ל- קיימה".

ועפ"ז יומתק זה שהשמיט רש"י תיבת "מגלה פנים" בתורה²¹] (שבספרי ומכילתא הנ"ל (הערה 2). וכ"ה בש"ס (כריתות, יומא, שבועות וסנהדרין שם). ספרי פרשתנו טו, ל. שם, לא) – כי בחז"ל הכוונה לדורש באגדות של דופי, מגלה פנים בתורה, משא"כ ברש"י הכוונה ל"מגלה פנים" בענין של קיום המצות, "שלא לקיימה". (20) להעיר מלשון "בשררה וגלוי פנים" בפרש"י לעי' (וישאל לב, כט). אבל לכאורה דוחק לומר שמה מובן כבר ש"מגלה פנים" הוא ביטוי של "חוצפה" (ובפרט ששם הו"ע למעלייתא).

(*) הפרק שאומרים בשבת פ' שלח (ברוב השנים – שקורין פ' נשא אחרי חג השבועות) – לפי המנהג (הובא בסידור אדה"ז) שאומרים פרקי אבות כל שבתות המצות.

ד. ויש לומר הביאור בכל זה:

בשלש פירושי הנ"ל בענין השוואת ע"ז לכל המצות כולו, מדבר רש"י או- דות שלשה ענינים שונים:

(א) כיון שמצות איסור ע"ז קשורה עם האמונה בה' (שהרי "העובד עבודת כו- כבים כופר בהקב"ה"²¹), הרי היא היסוד לכל המצות (דבלי האמונה במצווה ה- מצוות לא יצויר ענין המצות).

(ב) נוסף לזה הרי גם מצות עבודה זרה מצד עצמה (בתור מצוה פרטית) שקולה ככל המצות כולו, ע"ד שמצינו בעוד מצות (כמו"ז ציצית, שבת כו').

ויש לומר, שזהו החילוק בין מ"ש רש"י בפ' משפטים "ללמדך ששקולה ע"א כנגד כל המצות כולו והנזהר בה כשומר את כולו" ומ"ש בפרשתנו "שכל המודה בע"א ככופר בכל התורה כולה":

בפ' משפטים נאמר, ובכל אשר אמר- תי אליכם תשמרו ושם אלקים אחרים לא תזכירו, שזה שהכתוב מזהיר על שני הענינים (שמירת כל המצות והזהירות בע"ז) בהמשך זל"ז, מורה על ההשוואה בין "כל המצות כולו" ומצות עבודת כו- כבים, וזהו שמדייק רש"י "ללמדך ש- שקולה ע"א כנגד כל המצות כולו", ש- כוונתו לענין הב' הנ"ל, שחומרת ע"א שקולה "כנגד (חומרת) כל המצות כולו":

משא"כ בפרשתנו שמדובר אודות מצות ע"ז בלבד, והכתוב מפרט, את כל

(21) רש"י חולין ה, סע"א. ואם בפירושו על הש"ס כתב כן (אף שע"ד ההלכה אינו מוכרח לכאורה, כי יתכן שכוונתו רק לענין של ממצע, אלאק דאלקיא. וראה עיקרים מ"א פ"ד) – כ"ש ע"ד הפשט. ועצ"ע.

(22) רפ"ח מ"ח פרשתנו (מכילתא דרשב"א).

[ועפ"ז מובן גם עוד שינוי – שבפ' משפטים לשון רש"י היא „כנגד כל ה" מצות כולן", ובפרשתנו אומר „כל התורה כולה" – כי שם ההדגשה על ההש"וואה בין מצוה אחת לכל המצות, משא"כ בפרשתנו שההדגשה היא על הכפירה בתוכן כל המצות, ולכן אומר „ככופר בכל התורה כולה", שאין הכוונה רק על מעשה המצות, אלא כל עניני תורה שניתנו למשה (וכהמשך דברי רש"י שנכלל בזה גם „כל מה שנתנבאו הנביאים").]

ה. אבל שני ענינים אלה אין בהם כדי לבאר לשון הכתוב „וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה", שפשטות הלשון היא, שמדובר בעבירה על „כל המצות האלה". כי מצד זה שחומרתה של ע"ז „שקולה" כחומרת כל המצות כולן אין לומר „ולא תעשו את כל המצות האלה"; ואפילו מצד זה „שהמר" זה בע"א ככופר בכל התורה כולה" לא שייך לומר לכאורה שהעובד ע"א לא עשה „כל המצות האלה" [כי זהו רק ענין של אמונה בלב, שהמודה בע"א „ככופר בכל התורה כולה", אבל לא שהמודה בע"א נחשב שלא עשה „את כל המצות האלה" ^[24]].

ולכן אומר רש"י שיש ענין נוסף בע"ז, שבאיסור ע"ז ישנו אותו התוכן שיש בביטול כל המצות כולן, ד"מה ה-

אשר צוה ה' אליכם ביד משה מן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם", הרי למדים מזה שהעדר הזהירות בע"ז פוגע בזהירות ב"כל אשר צוה ה' אליכם גו'", וזהו שאומר רש"י „מגיד שהמודה בע"א ככופר בכל התורה כולה" – וכוונתו לענין הא' הנ"ל, דכיון שכפר בנותן ה' תורה ומצווה המצוות, הרי הוא בדרך ממילא „ככופר בכל התורה כולה". והיינו שאין זה רק תיאור חומרת המצוה או השוואתה למצות אחרות, אלא תיאור המציאות – שהמודה בע"א הרי הוא „ככופר (בפועל) בכל התורה כולה" ^[25].

23) להעיר ממ"ש רש"י בענין זה לקמן ר"פ ראה עה"פ (יא, כח) „וסרתם מן הדרך גו' ללכת אחרי אלהים אחרים גו'" – „הא למדת שכל העובד ע"א הרי הוא סר מכל הדרך שנצטוו ישראל, מכאן אמרו כל המודה בע"א ככופר בכל התורה כולה". וביותר תמוה סיוע לשונו (והוא מספרי שם) „מכאן אמרו" – והרי ענין זה (ובאותו הלשון בדיוק) כבר נלמד מפרשתנו!

יש לומר, שהחידוש בענין זה לגבי פרשתנו הוא, שבפרשתנו מדובר על „המודה בע"א", שזהו „ככופר בכל התורה כולה" (היפך האמונה בכל התורה), משא"כ שם הכוונה, שעבודת אלילים גורמת שיסור מקיום כל המצות בפועל (ראה גם באר בשדה על פרש"י בפ' ראה שם). ומדויק בלשון רש"י „שכל העובד ע"א הרי הוא סר מכל הדרך כו'" (ולא נקט „המודה", „כסר").

ואף שרש"י מסיים „מכאן אמרו כל המודה בע"א ככופר בכל התורה כולה" – י"ל, ש"מכאן אמרו" שגם המעשה דעבודת ע"א (אף שאינו מאמין ומודה בה במחשבתו ולבו) נכלל בחומרא זו, ד"כל המודה בע"א ככופר בכל התורה כולה" (ועיין במשנת' בלקו"ש חכ"ח ע' 95'6). וראה

מפרשי רש"י שם (צידה לדרך, דברי דוד (להט"ז) ומשכיל לדוד) בא"א. ועצ"ע.

24) והא שלא פרש"י כאן „שכל העובד ע"א הרי הוא סר מכל הדרך כו'" (כפרש"י שבהערה הקודמת) – כי בזה הכוונה שהעובד ע"א יבא אח"כ לסור מכל הדרך (כנ"ל שם), ולא שע"א נחשב כעובר על כל המצות.

(*) ומתורץ בפשטות זה שרש"י לא הסתפק בהעתקת ל' הספרי „מכאן אמרו כו'", אלא מוסיף נוסח „הא למדת שכל העובד ע"א כו'".

שון „אופנים“²⁹ (כלשון רש"י בכ"מ בפ"י רישו עה"ת³⁰: „תרגם בפנים אחרים“, „יש להרבה פנים“ וכיו"ב); ו„מגלה פנים“ היינו שממציא „פנים“ וטעמים (ו-אופנים) חדשים, שע"ז „מעקם“ ומעוות את שכל התורה³¹ – וזהו כנגד משפטים, שהם מצות שכליות.

ועפ"ז יש לומר, דזה שכתב רש"י שהעובד ע"א „פורק בה עול ומפר ברית ומגלה פנים“, אין זה רק מפני שעבודה זרה קשורה עם כפירה בה, ולכן יש בה בדרך ממילא משום פריקת עולו והפרת ברית וגילוי פנים, אלא שבמצות ע"ז עצמה יש בה ג' תכונות אלו דפורק עול מפר ברית ומגלה פנים.

כלומר: מצות ע"ז מחוייבת מכל ג' הבחינות, ד„עול“, „ברית“ ו„פנים“ (חור-קים, עדות ומשפטים) – כי: האמונה בה' מוכרחת מצד השכל, והעובד ע"ז (וכופר בה') הוא „מגלה פנים“, היפך השכל

עובר על כל המצות פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים אף מצוה זו פורק בה עול ומפר ברית ומגלה פנים.

הסברת הענין:

שלשה ענינים כלליים ישנם בקיום המצוות: (א) קבלת עולו ית', (ב) קיום אות הברית שכרת הקב"ה עם בני ישראל, (ג) הנהגה בדרך ישרה. וי"ל שהם ג' הסוד-גים שבמצות – חוקים עדות ומשפטים: מטרתם של חוקים, „דברים שהם גזרת המלך“²⁵, היא שהאדם יקבל על עצמו עולו של הקב"ה: מצות שהן בסוג של „עדות“ – שהם „עדות“ וזכרון על חסדי המקום או דברים אחרים בקשר בין ה-קב"ה ועמו ישראל, הם בגדר שמירת „ברית“ (כמו הברית שהיא אות וזכרון בין כורתי הברית); ומשפטים הם „דברים האמורים בתורה במשפט, שאילו לא נאמרו היו כדאי לאומרו“²⁶, הנהגות ישרות כו'.

ויש לומר, שאלה הם ג' הענינים שב-פירוש רש"י כאן, שהעובר על כל המצות (א) פורק עול – כנגד חוקים; (ב) מפר ברית – כנגד עדות; (ג) מגלה פנים – „פנים“ ע"ד הלשון²⁷ „נסביר פנים בה-לכה“, „מראה לו פנים“ וכיו"ב, שהכוונה נתינת טעם והסבר²⁸, או – „פנים“ מל-

(מדרש תהלים יב, ז) במ"ט פנים התורה נדרשת. וראה הערה הבאה.

(29) ובמחזור ויטרי שם (שהביא ראי' מל' חז"ל „במ"ט פנים“) מוכח שס"ל שהוא הפירוש ד„ענינים ומראות טעמים“.

(30) רש"י וירא כ, טז. תולדות כו, כה. שם, מא. ויחי מט, יא. ועוד.

(31) והטעם שהשמיט רש"י תיבת „בתורה“ – להדגיש שאין הכוונה ב„מגלה פנים“ רק לחסרון באופן לימוד התורה, אלא בענין של „עובר על כל המצות“ (כנ"ל הערה 19).

(25) ל' רש"י אחרי יח, ד. ועד"ז בפרש"י תולדות כו, ה. בשלח טו, כו. ועוד.
(26) ל' רש"י אחרי שם.
(27) ע"ד ברכות סג, ב. עירובין יג, ב. שם נד, ב. ובכ"מ.

(28) וכן פירש במחזור ויטרי (תלמידו של רש"י) „המגלה פנים בתורה“ שנאבות שם – „פנים, ענינים ומראות טעמים“, כאותה שאמרו

כמנשה שה' דורש אגדות של דופי. אבל י"ל שגם לפרש"י הפירוש של תיבות „מגלה פנים“ הוא כמ"ש במחזור ויטרי גס שם מביא הא דמנשה דרש אגדות של דופי. וראה רע"ב שם, אלא שמפרש דהיינו אפיקורוס.

(*) בפרש"י אבות שם. דהיינו אפיקורוס

אנוש, שאמרו הואיל והקב"ה חלק כבוד לכוכבים והם שמשים המשמשים לפניו, „ראויין הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד, וזהו רצון הא-ל ברוך הוא לגדל ולכבד מי שגדלו וכבדו, כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו, וזהו כבודו של מלך“.

ולכאורה יש להבין – מהו גודל ה-חסרון והפגם בזה שמכבדים את שמשיו של הקב"ה שהקב"ה מנהיג את העולם על ידם? וכפי שרואים במלכותא דאר-עא, דאע"פ שכל כוחם וחילם של שרי המלך אינו אלא מהמלך עצמו (ובכוחו להחליפם בו) „מ"מ, הרי-עבור רוב עניני הנהגת המדינה צריכים לבקש מאת הש-רים דוקא ואין הולכים אל המלך עצמו (כי אם כשמדובר בענין גדול ביותר):

והטעם הפשוט בזה הוא³⁵, לפי שאין הם בעלי בחירה כלל אם להשפיע או לא, והם רק כגרון ביד החוצב בו, שאין מודים להגרזן אלא רק להחוצב בו [משא"כ במלכותא דארעא, ששרי המלך, אף שכל חילם ותוקפם הם מהמלך, הרי הם בעלי בחירה שבידם לשנות וכו'].

אבל ידוע³⁶ בפי' התפלה „מדת הרח-מים עלינו התגלגלי“ וכיו"ב – שזהו ב-דוגמת סניגור וכיו"ב, אף ש„בנים אתם לה' אלקיכם“³⁷, „בני בכורי ישראל“³⁸

הישר; ונוסף ע"ז מדגיש הכתוב³⁹, „אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים“ – שקבלת מלכותו של הקב"ה היא אות וזכרון על זה שהקב"ה הוציאנו ממצרים (כענין ה„עדות“ והברית); ועוד זאת – „אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עב-דים“, כדאי היא ההוצאה שתהיו משוע-בדים לר"י⁴⁰, שקבלת מלכותו ית' צ"ל באופן של קבלת עולו, כמו עבד המקבל עליו עול אדונו, מבלי נפק"מ אם מבין הטעם או לא כו'.

* * *

ו. והנה בנוגע לעבודה זרה כמה נוסחאות – דלפעמים נאמר הלשון „עבודת כוכבים“ (או „עכו"ם“), לפעמים – „עבודת אלילים“ („ע"א“), ולפעמים – „עבודה זרה“ („ע"ז“). ואף שקשה לברר מהי הגירסא הנכונה, ומה נשתנה ע"י הצנוור כו', מסתבר לומר שהגירסא ה-נכונה היא „עבודה זרה“, כשם המסכתא בש"ס וולהעיר ממחז"ל⁴¹, „הוא סבר לע-בודה זרה ממש ולא היא אלא ע"ז עבו-דה שזרה לו“.

ויש לעיין בתוכן שם זה „עבודה זרה“, שלכאורה אין שם זה מדגיש חומ-רת ענין העבירה כמו השם „עבודת אלילים“ או „עבודת כוכבים ומזלות“, וכמו שישיראל נקרא „זר“ לגבי כהן.

ויובן זה ע"פ דברי הרמב"ם בריש הל' עבודה זרה, שמבאר כיצד נשתלשל ענין העבודה זרה בעולם, שהתחיל מהטעות הגדולה שטעו בני אדם בימי

(35) ראה פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ' חלק היסוד החמישי. ובארוכה סהמ"צ להצ"צ מצות מילה פ"ג. ובכ"מ.

(36) ראה אה"ת חנוכה (כרך ה) תתקמט, א. וראה בס' שנסמנו בס' המנהגים – חב"ד ע' 64 הערה 40. הוספות לשו"ע אדה"ז (הוצאת קה"ת) אור"ח כרך ג עא, א [תשכד, א] הערה 40.

(37) פ' ראה יד, א.

(38) שמות ד, כב.

(32) יתרו כ, ב.

(33) רש"י יתרו שם.

(34) ר"ר ק"א.

וזהו בדקות דדקות פירוש לשון
 „עבודה זרה” – דכאשר איש ישראל
 קורא אך ורק להמשמשים לפניו ית, ה”ז
 ענין של זרות, כמו „זר” שאין לו קירבה
 למלך עצמו, משא”כ בניי שהם עם
 קרובו, מבקשים וקוראים להקב”ה עצמו
 (ומדה”ר – בתור סניגור), ובודאי שה-
 קב”ה ממלא מבוקשם, „כבן” שמתחטא
 לפני אביו ועושה לו רצונו.

(משיחת ש”פ שלח תשכ”ט)

ונאמר³⁹ „כי מי גוי גדול אשר לו אלקים
 קרובים אליו כה’ אלקינו בכל קראנו
 אליו”, ואמרו חז”ל⁴⁰ „קראנו אליו ולא
 למדותיו” (וכ”ש לא להמשמשים לפ-
 ניו)⁴¹.

(39) ואתחנן ד, ז.

(40) פרדס (שער לב) בשם הספרי. וראה

סה”מ צ להצ”צ שרש מצות התפלה פ”ו.

(41) משא”כ ב”נ שלכמה דעות לא נאסר עליהם

שיתוף (רמ”א או”ח סקני”. וראה אנציקלופדי

תלמודית ע’ בן נח ע’ שנ. סה”מ מלוקט ח”א ע’ ל.

וש”נ).

(42) ל’ חז”ל ברכות יט, א. תענית יט, א.

קרח

רה - בין חמשים השחורות), וממה נפשך ליכא מאה מהמין שנפל.

וכתבו מפרשים, שר"י ס"ל, שכיון „שאם הי' רוצה הי' דורסן ומערבן הכל ביחד“, לכן כולן מצטרפין לבטלה [ואף שאין מבטלין איסור לכתחילה, מבאר התו"ט ד, הני מילי להרבות בהיתר כדי לבטל האיסור, אבל בכה"ג שאינו מרבה בהיתר אלא משנה האיסור מכמות שהי' ומפרידן כאשר הי' מקדם כדי לערבם יחד בכה"ג נ"ל דשרי לבטל לכתחילה].

ובטעמו של ר"ע שמחלק בין ידוע מה נפל ואינו ידוע, כתבוי, דבידוע איזו תאנה נפלה, שחורה או לבנה, „אין מעלות לפי שיכול לאכול האחרות, וכיון דמותרות הן אין מסייעות לבטל, אבל אם אין ידוע אם שחורה נפלה או לבנה נפלה כיון דכולן בספק איסור מעלות זו את זו“.

א. בדיני ביטול תרומה במאה וא' (שה"תרומה: עולה באחד ומאה") שנינו במס' תרומות: ר' יהושע אומר תאנים שחורות מעלות את הלבנות לבנות מעלות את השחורות (תאנה של תרומה שחורה או לבנה שנפלה למאה תאנים של חולין חציין שחורות וחציין לבנות כולן מצטרפין לבטלה. . ואם שחורה נפלה מעלה אחת מן השחורות ואם לבנה מעלה אחת מן הלבנות והשאר חולין כשהיו. רע"ב). . רבי אליעזר אוסר (אם שחורה נפלה השחורות אסורות ואם לבנה נפלה הלבנות אסורות. רע"ב), ורבי עקיבא אומר בידוע מה נפלה (שחורה או לבנה) אין מעלות זו את זו, וכשאינו ידוע מה נפלה מעלות זו את זו (וברמב"ם, נפסקה הלכה כר' עקיבא, דאם אין ידוע אם שחורה היתה ואם לבנה, עולה באחד ומאה מן הכל“).

והנה טעמו של ר"א האוסר בדין זה, לכאורה מובן בפשטות, שהרי במציאות לא נתערבה התרומה אלא בחמשים (אם לבנה - בין חמשים הלבנות, ואם שחור

(5) רע"ב למשנה שם. וראה הערה הבאה.

(6) ובר"ש שם ד"ה ר"א כתב, דבר פדי בירושלמי שם מפרש, דהוא „משום דאם רצה טוחן ומתיר“. ולפנינו בירושלמי אי, „בר פדי“ אמר טוחן ומתיר (ואף על גב דבר פדי“ אמר אין בלילה אלא ליין ושמן בלבד מודה הוא הכא שהן נבללות), והיינו א שאיין בפי' דעת רבי יהושע, (ב) לא נאמר שכיון שאם רצה לטחון בטל לכן מותר גם בלי טחינה, אלא „טוחן ומתיר“, ובפי' פ"מ דהכוונה כפשטוה, ש„טוחן ודורס את כולן שיהיו נבללין זה עם זה ומתיר אותן ע"י כך“. ואולי היתה לפני הר"ש גירסא אחרת בירושלמי, או שמפרש כן בדרי בר פדי" - ראה תוס' אנשי שם למשנה שם. ואכ"מ.

(7) במשנה תרומות שם.

(8) ר"ש. פ"י הרא"ש. רע"ב - סוף משנה.

(1) כדעת ר"א בפ"ד דתרומות מ"ז. וכ"פ הרמב"ם הל' תרומות פ"ג ה"א. וראה ג"כ שם.
(2) „למה סמכו על שיעור מאה בתרומות שהרי תרומת מעשר אחד ממאה ומקדש הכל שנאמר (פרשתנו יח, כט) את מקדשו ממנו אמרו חכמים דבר שאתה מרים ממנו אם חזר לתוכו מקדשו“ (רמב"ם הל' מאכלות אסורות פט"ו הט"ז), והוא מספרי פרשתנו שם. ירושלמי תרומות פ"ד ה"ז. וראה לקמן הערה 14.

(3) פ"ד מ"ח.

(4) הל' תרומות רפ"ד.